

zwykłego czytelnika interesującego się światem orientu, jest bowiem olbrzymim źródłem wiedzy.

Jadwiga Bohdanowicz

Kuwejt. Historia i współczesność, pod red. Katarzyny Górak-Sosnowskiej i Izabeli Szybilskiej, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, wydanie I, Warszawa 2005, ss. 175.

Publikacja *Kuwejt. Historia i współczesność* stanowi owoc seminarium naukowego upamiętniającego 40. rocznicę nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Państwem Kuwejtu a Rzeczpospolitą Polską, które odbyło się w maju 2003 roku. Redaktorzy naukowci: Katarzyna Górak-Sosnowska i Izabela Szybilska zebrały 16 tekstów, z których znaczna większość była prezentowana na wyżej wymienionym seminarium.

Monografia składa się ze wstępu, czterech części i postwowa. Uzupełnienie stanowią informacje o Kuwejcie (ze szczególnym uwzględnieniem elementów geograficznych, historycznych i ekonomicznych) i o Stowarzyszeniu „Arabia.pl”, dzięki któremu również powstała ta publikacja.

Pierwsza część została poświęcona funkcjonowaniu Kuwejtu w stosunkach międzynarodowych. Prof. dr hab. Janusz Danecki zaprezentował w niej artykuł dotyczący wielce interesującego zagadnienia roli Kuwejtu w świecie arabskim, którego oddziaływanie na zachodzące procesy w tym regionie jest niewspółmiernie duże w stosunku do jego wielkości. Wskazał on tutaj kilka fundamentalnych czynników historycznych, które mają współcześnie przełożenie na aktywność międzynarodową tego państwa. Są to: tradycja znacznej niezależności i solidne fundamenty gospodarcze (ss. 11–12) Te czynniki powiększone o rozpoczęcie eksploatacji kuwejckich złóż ropy naftowej, a następnie rozsądne inwestycje dochodów z przemysłu naftowego na rynkach międzynarodowych przyczyniły się do niebywałego wzrostu gospodarczego i zapewnienia przez rodzinę królewską wysokiego poziomu życia rodzimym mieszkańcom. W 1961 roku kiedy Kuwejst uzyskał niepodległość, stał się od razu jednym z czynników biorących udział państw na scenie politycznej świata arabskiego – „aktywnie włączał się w politykę świata arabskiego, wspierając wspólne dzia-

łania, broniąc innych krajów arabskich, podejmując solidarnie z nimi istotne inicjatywy na arenie międzynarodowej” (s. 13).

Bardzo interesujący z tej części jest również artykuł dr. Radosława Banii, poświęcony brytyjsko-kuwejckiemu układowi z 1899 roku. Autor przedstawił tutaj genezę zainteresowania Brytyjczyków Kuwejtem w kontekście idei budowy Kolei Bagdadzkiej lansowanej przez Niemcy. Początkowo Brytyjczycy wcale nie byli skłonni do podpisywania porozumienia z szajchem Kuwejtu Mubarakiem ustanawiającego brytyjski protektorat („Propozycja Mubaraka została przyjęta przez rząd premiera Salisburyskiego z wyraźnym zaskoczeniem. HMG początkowo zajął negatywne stanowisko wobec planów szajcha Kuwejtu” – s. 24). Dopiero, kiedy rząd brytyjski przeanalizował ówczesną konfigurację polityczną w regionie Bliskiego Wschodu, skłonił się ku porozumieniu z Mubarakiem.

To tajne porozumienie podpisane przez szajcha Kuwejtu z przedstawicielem Wielkiej Brytanii kpt. M. J. Meadem stanowiło egzystencjalną cezurę w historii tego małego państwa. Dzięki temu wydarzeniu współcześnie na mapie Bliskiego Wschodu znajduje się Państwo Kuwejst, które przetrwało przez ponad 50 lat jako brytyjski protektorat, a następnie będąc już niepodległym krajem potrafiło obronić (często w dramatycznych sytuacjach, m.in. podczas irackiej inwazji w 1990 roku) swoją niepodległość.

Część pierwszą dopełniają artykuły dr. Beaty Jagiełło („Kuwejst i kraje Zatoki w polityce Unii Europejskiej”), mgr Marcina Grodzkiego („Modele integracyjne Rady Współpracy Arabskich Państw Zatoki Perskiej”) i mgr Tomasza Ruska („Cztery dekady stosunków czesko-kuwejckich”).

Druga część została poświęcona aspektom gospodarczym. Prof. Wojciech Morawski przedstawił w swoim artykule historię kuwejckiej ropy naftowej. Interesujący jest fakt, iż nafciarze z Anglo-Persian Oil Company przez długi okres czasu odnosili się sceptycznie do odkrycia znaczących złóż ropy naftowej w emiratach na wybrzeżu Zatoki Perskiej. Brytyjczycy dopiero poważnie zainteresowali się ewentualnymi złożami ropy kuwejckiej w 1914 roku, tuż przed wybuchem I wojny światowej (s. 59). Należy przy tym pamiętać, że wydobycie kuwejckiej ropy naftowej na przemysłową skalę nastąpiło dopiero po II wojnie światowej.

Prof. Andrzej Kapiszewski zaprezentował tekst poświęcony problemowi miejscowej ludności arabskiej i obcokrajowcom w Kuwejcie. Według danych z przełomu 2001/2002 roku liczba rdzennych mieszkańców Kuwejtu wynosiła 885 tys., co stanowiło zaledwie 37% populacji tego kraju (s. 70). Autor zwrócił uwagę na bardzo specyficzną kwestię wzajemnych relacji pomiędzy rdzenną ludnością a grupami imigrantów, które są oparte na „ideologii i polityce wykluczenia grup uznanych za obce z większości przywilejów dostępnych dla rdzennej ludności” (s. 73). Szczególnie dyskryminowani są tzw. *bidun* czyli ci mieszkańcy, którzy nie posiadają obywatelstwa, a szanse na jego uzyskanie są dla nich równe zero.

Drugą część dopełnia tekst mgr Blanki Łęgowskiej pt.: „Ropa naftowa jako główny czynnik ekonomiczny irackiej inwazji na Kuwejt”.

Trzecia część książki zawiera artykuły dotyczące szeroko pojętej tematyki społeczno-politycznej. Poruszono tutaj problem demokracji w Kuwejcie (prof. A. Kapiszewski). Aktywności pisarzy kuwejckich w obliczu agresji irackiej na ich państwo (prof. Barbara Michalak-Pikulska), pozytywnych i negatywnych aspektów rozwoju Kuwejtu w oparciu o zyski z ropy naftowej (mgr B. Łęgowska) oraz bardzo oryginalny temat Internetu w Kuwejcie (mgr K. Górak-Sosnowska).

Ostatnia część zawiera teksty dotyczące relacji Polski z Kuwejtem. Prof. Jerzy Zdanowski zaprezentował w tej części dość lapidarnie problematykę polsko-kuwejckich stosunków dyplomatycznych. Dr Zygmunt Janiec swój artykuł poświęcił specyficze handlu z Kuwejtem i zawarł tam wskazówki dla polskich eksporterów. Czwartą część kończą teksty mgr Elżbiety Kubskiej i prof. A. Kapiszewskiego („Kilka uwag na temat Polaków w Kuwejcie”) oraz mgr Anity Szarlik („Obraz Kuwejtu w polskiej prasie w latach 2000–2005”).

Kuwejt. Historia i współczesność stanowi bardzo cenną wieloaspektową publikację naukową poświęconą regionowi Bliskiego Wschodu. Obecnie w polskiej literaturze w naukach humanistycznych Bliski Wschód, pomimo tak szerokiego medialnego rozgłosu, nadawanemu sprawom i wydarzeniom mającym tam miejsce, zajmuje bardzo odległe miejsce na korzyść problematyki europejskiej lub transatlantyckiej. Z tej przyczyny publikacja ta ma ogromną wartość i pokazuje,

że Bliski Wschód jako region badawczy jeszcze jest przedmiotem badań w nauce polskiej.

Rafał Ożarowski

Damian Fierla, *Rosja 1917–1920*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2003, ss. 50.

Praca Fierli jest kolejną, ósmą publikacją Bellony w serii „Bitwy, Kampanie, Wojny”. Należy ona do nielicznych napisanych w języku polskim opracowań dotyczących wojny domowej w Rosji. Niestety, poza przyciągającą uwagę szatą graficzną, jak zresztą wszystkie tomiki tej serii, pełna jest błędów merytorycznych, których autor mógł się łatwo ustrzec wnikliwiej studiując bogatą, obcojęzyczną literaturę przedmiotu.

Wg autora bolszewicki Front Wschodni (FW) składał się z 1., 3. i 5. Armii (s. 27). W innym miejscu autor pisze, że z Koczkami walczyły cztery armie – „2. i 3. wchodzące w skład Frontu Wschodniego oraz 1. i 5. operujące samodzielnie” (s. 41). Faktycznie zaś, utworzony 13 czerwca 1918 r. Front Wschodni składał się z 1. (czerwiec 1918–sierpień 1919), 2. (czerwiec 1918–lipiec 1919), 3. (lipiec 1918–styczeń 1920), 4. (czerwiec 1918–sierpień 1919) i 5. A (sierpień 1918–styczeń 1920), a w okresie od marca do czerwca 1919 r. w jego skład wchodziła również Armia Turkiestańska (a nie Armia Turkmeńska jak pisze autor – s. 41). W sierpniu 1919 r. 1 i 4 A weszły w skład utworzonego wówczas Frontu Turkiestańskiego pod dowództwem M. W. Frunzego. 2 A została zaś rozformowana w lipcu 1919 r.

Dobór nazwisk dowódców armii FW sprawia wrażenie zupełnie przypadkowe (1. A. Gaj, 3. A. Berzins, 5. A. Blumberg (s. 27)). 1. Armia w składzie FW dowodził od końca czerwca 1918 r. M. N. Tuchaczewski (do stycznia 1919 r.), potem G. D. Gaj (styczeń–maj 1919 r.) i G. W. Zinowiew (maj 1919–listopad 1920). Nie wiadomo więc dlaczego autor jako jej dowódcę podaje Gaję. R. I. Bierzin dowodził 3. A do końca listopada 1918 r., po nim przejął ją M. M. Łaszewicz (do marca 1919 r.), S. A. Mieżeninow (do końca sierpnia 1919), M. I. Alafuzo (do października 1919) i M. S. Matijasewicz (do stycznia 1920 r.). Podobnie z 5. A (P. A. Sławien do października 1918 r., Ż. K. Blumberg do kwietnia 1919 r.,